

בראשית יז ל"ך

קצט

וְהִיא תֵּחֶת לְגֹויִם מַלְכֵי עָמִים מִמֶּנָּה יְהֹוָה: וַיַּפְלֵל אֶבְרָהָם עַל־פָּנָיו וַיַּצְחַק וַיֹּאמֶר
שׁ בְּלֹבּוּ הַלְּבָן מֵאָה־שָׁנָה יָלֵד וְאֶסְמָרָה בְּבַת־תְּשָׁעִים שָׁנָה תָּלֵד: וַיֹּאמֶר
עַל אֲפֹהִי נָחָדֵה, נָאָמֵר
בְּלֹבּוּ, פָּלְבָר מֵאָה שָׁנָה יְהֹא וָלֵד, וְאֶסְמָרָה, בְּבַת תְּשָׁעִים שָׁנָה תָּלֵד: יְהֹה. נָאָמֵר

שנאמר: אחרי בלות היתה לי ערנה (להלן יט ב). וברכתיו, רשי
בנהנק שדים¹⁷, שניצרכה לכך ביום משתה של יצחק שהיה
מןין עליהם שהביאו אסופי מן השוק ואומרים בנו והוא
והבאה כל אחת בנה עמה ומnickה לא הביאה, והיא הnickה את
כלם, הוא שנאמר: הnickה בנים שורה (להלן כא ז), ב"ר¹⁸ רמזו
במצצת.

(ז) ויפל אברהם על פניו ויצחק, וזה תירגם אונקלוס: וחדי, לשון
שמחה, ושל שרה¹⁹ לשון מחרך. למדת שאברהם האמין ושם²⁰
ושורה לא האמינה ולגלגה. וזהו שהקפיד הקב"ה על שרה ולא
הקיד עלי אברהם. הלבן, יש תמיות שהן קיימות, כמו: הנגלה
נגליתי (ש"א ב, כ), הרואה אתה (ש"ב טו כז), אף זו היא קיימת,
וכך אמר בלבו: הנעשה חסר זה לאחר מה שהקב"ה עשה לי.
ואם שרה התבתשעים שנה, היה כדאי לילד. ואך על פי שדורות
הראשונים היו מולדין בני ת"ק שנה, בימי אברהם נתמעטו
השנים כבר ובא תשווות כה לעולם, ואך ולמד מעשרה דורות
שמנח ועד אברהם שמהרו תולדותיהם בני' ס' ובני ע'.

(יח) לו ישמיעאל יתיה, הלוואי שיחיה ישמעאל, אני כדי לקבל
הפסק, כי אמרה הגם הולם ראיית השם שנגלה לי כיראה בעניין,
ולא אקראנו אל ראי. וכן הנגלה גגליתי אל בית אביך (ש"א ב כז).
18. ג. ט. 19. להלן יט. יכ: ותחזק שרה. וחיקית שרה. 20. ולאונקלוס
משמעות חישבי מיל' לפירוש היכי, או משום דלא הקפיד, הקביה על דילמא
משום דנPsiש וכוחיה. ויל' דעתך הרואהمامאי דאי'יל וקראת את שמו יצחק ע"ש
הצוק (ביברוש רשי' בפסוק יט) ואם אתה דפרישו מחייב פשיטה דלא היה מצוחה אותו
כן (משכיל לדוד).

(יז) הלבן מאה שנה יולד. תהה בעבר היות זרע הזקן קר על כן ר'א"ע
לא יליד. והתימה הגדל איך תולד אשה שנفسק דמה, והבן
מהדרם יבנה ויכונן. וכאשר מסתכל ותרא כי דבר שרה נפלא בדבר
אברהם²¹, כי הנה מצאננו אבות שכל אחד הוליד בן, והוא גדור
יתמר מתשעים שנה, וחיה הדורות בימי אברהם ארוכים מחיי דור
ודור²². וכאשר נסתלק המלאך, מיד מל בנו וככל ילידי בינו
ומקנת כספו.

קודם ומנו. 52 הפלא היה יותר גדול, כי לא מצאננו מפורש במקרא שאשה נגיל
כהה תל. 53 מדורות אחרים אחריו. אהל יוסף: מחיי דור דור.

מורעה. וזה הוא והיתה לגויים, אמר על עשו ויעקב או על יעקב ר'ד"ק
לבד' תרגומו וכן מלכי עמים כתרגומו, כמו שכתבנו למללה.²³
(ז) ויפל, כמו שפירשנו למללה,²⁴ דרך הودאה והשתוחה על
מה שאמור לו מענין שרה. ויצחק. שמח בלבו, כתרגומו: וחדי,
לא דרך לעג ושותוק. הלבן, כי כשייה לו הבן היה בן
מאה אפילו תעתבר אשתו מעתה, כי בן צ"ט היה וכון תוהה שרה
בת תשעים כשתולד. וההתימה שתמה לא לפי של האמן, כי
כבר אמר: והאמין בה (עליל טו ו), אלא כadam התמה ואומר
דרך גדול הוא זה אם יעשה עמי האל זה, ואמר ואם שרה, כי זה
יהיה יותר תמה בענייני בני העולם שוקנה בת תשעים תולד וכל שכן
שהיתה עקרה בטבעה.

(יח) ויאמר... לו ישמיעאל, כולם די بما שנחת לי ישמיעאל כי
86 פסוק ו. 87 פסוק ג.

רש"ג (ז) ויצחק, ושמה, הלבן מאה שנה יולד, האם בן מאה שנה
יולד.

(יח) אל האלים, לפני האלים. יהיה לפני, יהיה עמו לפני.

רמב"ן (ז) ויצחק. תרגם אונקלוס וחדי. וכן הדבר כי הצעק פעם יאמר
ללעג ופעם לשמה, כמו משחתק בתבל ארץ (משל ח לא).
משחקרים לפני ה' (של"ב ו). ולפי דעתך שהכוונה בלשון הזה, כי
כל רואה עין נפלא באדם לו וזה שמח עד ימלא שחוק פיו.
והוא מה שאמרה שרה צחוק עשה לי אלהים כל השומע צחוק לי
(להלן כא ו). כענין אז ימלא שחוק פינו ולשוננו רנה (ת浩ים קכו
ב). וכן עשה אברהם כאשר נאמר לו זה שמח ומלא שחוק פיו.
ויאמר בלבו ראוי זה לשחוק כי הוא עניין נפלא מאר, הלבן מאה
שנה יולד ואם שרה בת תשעים שנה תולד, ולא יהיה זה לשחוק
ולשמחה²⁵ קוצר [הכתוב בתמייה כי היא נקשרת במא שאמיר
ויצחק]²⁶. וכן הגם הולם ראייתי (עליל טו יג). נקשר בראש
הפסק, כי אמרה הגם הולם ראיית השם שנגלה לי כיראה בעניין,
ולא אקראנו אל ראי. וכן הנגלה גגליתי אל בית אביך (ש"א ב כז).
קשרו עם למה חבעטו בזחמי ובמנחותי (שם כת). יאמר האם
בחורת בכם שתבעטו בזחמי ומוחתי ולמה תעשו כן. או שתהייה
הלבן מאה שנה בשאלתך לדבר פלא, לא דבר נמנע, כמו
התשפט את עיר הדמים (יחסוק אל כב). עניינו התרצה לשפטו
אותה ולהודיעה את כל חועבותה. וכן התעייף עיניך בו ואיננו
(משל כ ג). וכן הלא העז אשר צויתיך לבתאי אכל ממן אכלת
(עליל ג יא) כולם האם עליה בדעתך על הלב לאכול מן העז.
וכן זה האם יעלה על הלב שלבן²⁷ מאה שנה יולד, שרה בת
תשעים שנה תולד, ואחר כן אמר לו שייהי הנס הזה עם חי
ישמעאל²⁸ הלבן מאה שנה יולד. אין הפלא בגין מאה שנה שיולד,
כי האנשים يولדיו כל ימי חייהם בימי הלילה בני תשעים ובני מאה
גם בדורות האלה, אף כי בימי אברהם - שלא עברו מימי פי
השנים²⁹, והנה אחריו זה ארבעים שנה הולד בנים רבים
מקטורה³⁰, אבל אמר הלבן מאה שנה שלא הולד בבחורותו מן
האשה הזאת, יולד ממנה עתה אחורי מה ואחרי תשעים שפתק
מנה ארוח נשים כי יידע כן, וכך לא אמר כן מתחילה כשנאמר
לו ונמתיך לגויים (עליל פסוק ו). עד אמרו אליו כי מורה יולד,
וזוכה אותו וקראת את שמו יצחק, בעבור הצעק שעשה אברהם,
זה לאות כי היה לאמונה ולשמה. ואחרי שקרה אותו אברהם
כן כאות צוה ה' אותו, אמרה שרה-הכى קרא שמו יצחק, כי צחוק
עשה לי אלהים.

(יח) לו ישמיעאל חייה לפני. פירוש המלה הזאת בכל מקום
כתעם אם והרכבה במלת לולין³¹, וטעמה אם לא, ונכתבה
לפעמים בא"ף³², וכן ירכיבה עוד ויאמרו אלו: ואלו לעודם
ולשבחות (אסתר ז ד), ואלו היה אלף שנים פעמיים (קהלת ו ו).
[44] ע"פ כ"ז. 45 שני שלישים. 46 להלן כה. ב. 47 ע"פ כ"ז
48 להלן לא. מ.ב. 49 כי לולא התמהמהנו — שם מג. ג
ובס"ש ליתא.

אברהם אל-האללים לו ישמעאל ייחיה לפניה: נאמר אלהים אבל שרה אשתך יולדת לך וקראת את-שםו יצחק והקמתי אותו לבניית כ עולם לורען אחריו: וילישמעאל שמעתיך הצעה ברכתי אותו והפרית אותו כי והריבית אותו במאד מaad שניהם-עשר נשאים يولיד ומתחיו לגוי גדול: ואת-בריתך אקים את- יצחק אשר פילד לך שרה למועד ההז בשנה האחרת: בבריתך אקים את- יצחק אשר פילד לך שרה למועד ההז בשנה האחרת: בבריתך יתיה ואפייתך יתיה ואסגייתך יתיה וברבון يولיד ואתנינה העםangi: ניתנאמים אקים עם יצחק דתליך לך שרה לומנא קדין בשטא אוחדרתך: לעםangi: אה. וניתנאמים אקים עם יצחק דתליך לך שרה לומנא קדין בשטא אוחדרתך:

מתן שכיר זהה. יהיה לנין, יהיה ביראתך²¹, כמו: התהלך לפני רשי (עליל פסוק א). פלח קדמי.

(יט) אבל, לשון אמרת דברים, וכן: אבל אשימים אנחנו (להלן מבכא). אבל בן אין לה (מ"ב ד). וקראת את שם יצחק, על שם החזוק. ווא"א על²² שם העשרה נסיננות, וצ' שנה של שרה, וח' ימים שנמול, וק' שנה של אברם. [והקימות את בריתך, למה נאמר, והרי כבר כתיב: ואותה את בריתך תשמור אתה וורען וגוי] (עליל פסוק ט)²³, אלא לפני שאומר והקימות גור (עליל פסוק ז). יכול בני ישמעאל ובני קטרה בכל הקioms, ח"ל: והקימות את בריתך אותו, ולא עם אחרים²⁴. ואת בריתך אקים את יצחק, מה נאמר. ג' ואלא למד שהיה קדוש מכתן²⁵. דבר אחר אמר רבינו מאנו²⁶ אלף שלש מאות ושלשים²⁷. על אחת כמה וכמה השנה היה מצפים להבטחו, ולא נתיאש (רבינו בחיי).

(כ) שנים עשר נשים, כענינים²⁸ יכלו, כמו: נשיים ורוח (משלי כה יד).

21 תרגום יונתן: יתקיים ויפלח קופן. 22 צי"א על", בד"ר רך: "וועל". – 23 יאו מובן הקשה, ואפשר שצ"ל: והרי כבר כתיב והקימות והוא כבר נגש א"כ בכר, ג. 24 עי סנהדרין ט, ב. 25 ליה בד"ר גם המפרשים לא עירנו בז. 26 עי' שבת קל, ב. 27 ב"ד מו, ה. 28 ליה באכ". 29 ב"ד מו, ה.

קטונתי מהחסד הגדל הזה שהוא אומר שתעשה עמי עוד, ד"י ר"ד²⁹ بما שנחת לי והוא יהיה, ר"ל חיים טובים בברכה ובפריה זורבה להפניך, ככל מה לעודרתך³⁰ ובכוימתך³¹ עמי שאמרת לזרעך את הארץ הזאת (עליל יב ז). וישמעאל הוא ורعي. (יט) ויאמר... אבל שרה אשתק, לא יהיה זה בלבד אלא גם שרה אשתק יולדת לך. וקראת שם יצחק, על שם שצחתך. לבירת עולם, זהו לורען אחריו.

(כ-כ) ולישמעאל שמעתיך, לבוך אותו ולהפרתו ולהרבותו ולחתך לו גדרלה עד כי שנים עשר נשאים יהו מבני כמו מיצחק, וכבר ברכתי אותו על ידי מלאך שנגלה להגר. ואת ישמעאל אברך, אבל בריתך שרכתי לך עם יצחק אקיםנו. למועד הזה, לזמן הזה ולא ידענו באיזה זמן הנבואה והלידת היותה השנה. האחרות, אומר שהזמן אשר בין הנבואה והלידת היותה השנה. שהרוי אמר כי בשנה האחורה תלד בזה הזמן, אבל זמן הרוחין לא אמר. ודרשו ורובי ז"ל³² כי בפטח נולד יצחק ואמרו: כי בראש השנה נפרקה שרה.

[88] הוספה מכ"י מ. ופ. 89 ר"ה י. ב.

רש"ג (יט) אבל, אלא שורה אשתק. לזרען אחריו, ולזרעו אחריו. (כ) שמעתיך, נערתיך לבקשתך. הנה בירוכתך, הנני מברכך ואפרהך וארבך. ונתתיו לגוי, ועשה ממנו גוי גדול. (כא) למועד הזה, כמו הזכר הוה בשנה הבאה.

ר"ח (כ) ולישמעאל שמעתיך וגוי, ונתתיו לגוי גדול. ראיינו שנתה אחריה הבטחה זו להם אלפיים שלג' שנה⁹ ולא היה איה איחום תלייב בעונם, והיו מצפים לה כל השנים הללו, וסוף סוף באה ונתקיימה, ואח"כ נתחזקה המלכות בידם. אנו שנטלה¹⁰ ממנעו בעוניינו, ושם זמננו¹¹ אלף שלש מאות ושלשים¹². על אחת כמה וכמה השנה היה

מצפים להבטחו, ולא נתיאש (רבינו בחיי). 9 כי ברכתם ימול בשנת כי אלפיים מ"ז (עי' סדר הדורות) ואמונה היושמעאלים התחילה בשנת ד' אלפיים שע"ד (שם). חן עוד עשר שנים עד שהחפתשה בעולם, וההבדל שביניהם הוא בדיק: אלפיים שלג' שנה (2337–4384 האה). והוא שמתה ה"גיגיה", השנה שבח ברוח מחרם מטה מגמות הושמעאלים 10 מלכויותינו. 11 וויאיל קבע סוףzman החוקך אלף וכו'. 12 בדיאיל יב, יב: אלף שלש מאות שלשים ז'חמשה. וכן הגינה החכם שיר' צ"ל פה.

רמב"ן וענן המלה אם לו⁵⁰ וטעמה כמו אם⁵¹, ובא הכלל לחזוק, כמו הרק אך במשה (במדבר יב ב), המבליל אין קברים (שמות יד יא), ודומיהם. ואמר אברהם אם ישמעאל יהיה לפניך ארצה⁵² בברכה זאת אשר ברכתני בזרע שרה, כי הבטיחו מתחלה אשר יצא מעיך הוא יירשך, והנה היורש אותו ייחיד והבין כי הוא ישמעאל, ועתה כאשר נאמר לו כי משרה يولיד והבין כי הוא היורש פחד פן ימות ישמעאל, ולכן אמר זה ז'חיגיה לפניך, פלח קדמי. ואינו נוכן ב עברו שאמר ולישמעאל שמעתיך⁵³, אבל פירושו יהיה ויתקיים מעדנו כל ימי עולם.

(יט) אבל שרה אשתק, כמו אבל בן אין לה (מ"ב ד). כתעם רך, 50 ע"פ כי ב ר"ד, וכומר רבנו לומר שאם הווכבה ממלת לולי, טעם: אם לא. ואם הרכבה בממלת אלה, טעה: אם לא. ובפס' גורדים: אם לא. 51 כדפוס ליסובן: כמו אם. 52 ע"פ כי וטור, ובס' שעה. 53 ככלומר ואיך אפsher לו לה לבטיח על מה שאינו ברשותו כי הכל בידי שפט מוחר שמים, וכל שכן שלא

חזקוני מתחמה בלבבו ויאמר הלבן מהה שנה يولיד, ונראה כאלו לא האמין הבשורה.

(יט) והקימות את בריתך אותו, כי הוא יהיה ראשון נימול למשמונה לקיים מילה בזמנה.

(כ) ולישמעאל שמעתיך, שארכנו, אבל לא אכורת בריתך עמו אבל בריתך אקים את יצחק שכorthy בין הבתרים לחת לזרען את ארץ כנען³³.

33 בס' יש כאן הוספה זו שאינה בכ"י: "בפרשת של מילה נזכרת ברית של

מדרש אגדה (בובר) בראשית פרשタ לך לך פרק יז

(3)

סימן א

[א] אני אל שדי. כך אמר לו הקב"ה לאברהם אתה תקבל מצות מילה, די לעולם אני ואתה התהלך לפני. כלומר עשה שליחותי ואני מעלה עליך שאתה אין צריך לי לאחزو בך, כשם שאמר בנה את האלים התהלך נח (בראשית ט): והיה תמים. מכאן אתה למד שהערלה מומ הוא באדם, ואין אדם נקרא בעולם שלם, אלא כשהוא מהול, משל מלך שהוא רוצה ליקח ריבבה אחת והעבירה לפניו וראה שהוא בה צפורה משוח, אמר המלך תיקנו לה אותו צפורה, כך אמר הקב"ה לאברהם התהלך לפני והיה תמים, וצוה לתיקן לו הערלה ליא והיה תמים. שלא תהיה עקרור מאשתך ולא תראה ממנה... זה שאמר הכתוב והיה תמים, כל"א תמים תהיה עם ה' אלהיך (דברים יח ג):

סימן ב

[ב] ואתנה בריתך ביןך ובינך. שבזכות שתמול אכרות ברית ביןך ובינך:

סימן ג

[ג] ויפול אברהם על פניו. מיקן למדנו לאדם שהוא ערל שאין יכול לעמוד על רגליו בעת שהשכינה מדברת עמו, וכן בבלעם הוא אומר נופל וגלו עינים (במדבר כד ד):

סימן ד

[ד] אני הנה בריתך אתה. לא ידע אברהם מהיקן ימול בשעה שנפל עיקצחו (הקרקע) [העקרב] ומלו הקב"ה: והיית לאב המון גויים. כל מי שימול ויתגיר תקרה אתה אביו, מיקן היה ר' יהודה אומר גור מביא ביכורים וקורא הגdots היום אשר נתת לאבותינו, לפי שאברהם אבינו אב לכל הגרים:

סימן ה

[ה] ולא יקרא עוד את שמו אברהם וגוי. וכל מי שקורא לאברהם עובר בלאו, ואם לחשוך אדם לומר אני נכנסת ההגולה קראו אותו אברהם, שנאמר אתה האלים אשר בחורת באברהם (נחמיה ט ז), אמר לו אלא סיפורו המעשה, הלא תורה אחר מיכאן אמרו (וקראת) [ושמת] שמו אברהם (שם שם):

סימן ו

[ו] ונתחיך לגויים. אלו בני קטורה: ומלכים ממך יצאו. אלו בני יצחק:

סימן ח

[ח] ונתחיך לך. מיקן שלא ירשא את הארץ לנבען מאבותיהם אלא בזכות המילה, על מנת כן ניתנה הארץ לאברהם על שימושו, ועל מנת כן ניתנה לך יצחק וליעקב על שימושו, ועל דבר זה צווה הקב"ה ליהושע לימול את ישראל בעת שבאו ליכנס לארץ שאלם לא היו מולין לא היו יכולים להכנס לארץ:

סימן יב

[יב] ובן שמות ימים וגוי. כל מי שהוא חייב במילה הוא ימול:

סימן יג

[יג] המול ימול ליד ביתך. מי שקונה שפהה מעוברת נימול לאחר שמות ימים, אלא אם נתעbara בקדושה שכבר נתגירה נימול לשמונה:

סימן יד

[יד] וערל זכר. מקומות שהוא זכר הוא ערל, מיקן למילה שבאותו מקום ימולبشر ערלו, ואינו חייב כרת אלא הזכר אשר לא ימולبشر ערלו כשייה גדול, אבל אביו או בית דין אין חייבים עליו כרת:

סימןטו

[טו] לא תקרה את שמה שרי. לפי ששרי משמע לאומהה בלבד, אבל לא תקרה את שמה אלא שרה משמע לכל העולם כולם. ועליה נאמר אשת חיל עטרת בעלה (משל ב ב): ויריד שלקה מן שריה חלקה לשני הילין האחת לשרה, והשנייה לאברהם:

סימן טז

[טז] והיתה לגויים. זה יעקב ועשה: מלכי עמים. שיצאו מיעקב ועשה:

סימן יז

[יז] ויפול אברהם על פניו ויצחק. שכן אמר בלבו שעשה הקב"ה הדבר הזה והיה תימה לכל ואמרו מי ראה זאת שאברהם בן מהה שנה يولיה: ואם שרה הבת תשעים שנה תלל. מכאן שלא היה אברהם גדול משרה אלא עשר שנים:

סימן יח

[יח] לו ישמעאל יהיה לפניך. אמר אברהם אני רוצה שתיקיים אלא ישמעאל, השיבו הקב"ה באמת שרה אשתר يولדה לך בן

ריבינו בחיה בראשית פרשת וירא פרק כא

๔

(א) וה' פקד את שרה כאשר אמר. בהרין. ויעש ה' לשורה כאשר דבר. בלבד. ונסמכה פרשה זו לפרשת "כי עצור עצר ה", להודיע כי השילט הוא העוצר והוא הפוך ואין זולתו.

ובמדרשו: (תנחותה וירא טו) וזה שאמր הכתוב: (חזקאל יז, כד) "וידעו כל עצי השדה כי אני ה' השפלתי עץ גבוה הגבתי עץ שלפתי עץ לך והפרחתי עץ ישב עצי גבוה, זה סנחריב, שנאמר: (חזקאל לא, ג) "הנה אשורי ארזו לבנון פיה קומה". הגבתה עץ שלפ, אלו ישראל ממשפליין עצמן, שנאמר: (מלכי ב, ט) "וגם אני נתמי אתכם נבזים ושפלים". הובשתי עץ לך, זה אבימלך, שנאמר: "כי עצור עצר ה". הפרחתי עץ ישב, זו שרה. אני ה' דברתי ועשיתי. "וה' פקד את שרה", מהו פקד, אמר רבי יצחק כתיב: (במדבר ה, כח) "וזام לא נטמא האשה וטהורה היא" וגוי, וזה נכנסה לביתה של פרעה ויצאה טהורה, לביתה של אבימלך ויצאה טהורה, אין בדין שתפקה, هي אומה וה' פקד את שרה, ע"כ בב"ר.

(ב) למועד אשר דבר אותו אלהים. זה הקב"ה, וזכור זה על מה שכתב למעלה: למועד זהה בשנה אחרת, שתחלת הפרשה: ויאמר אלהים לאברהם שרי אשתק וגוי.

(ח) ויעש אברהם משתה גדול. אין ספק שהיו גדולי הארץ באוטו משתה כי היה הפלא גדול ביצחק, גם העושר בבית אברהם רב, ואפשר שהוא שם מלכים ווועצי ארץ, שכבר מצינו שהיו מלכי הארץ דורשים שלו ורוצחים לכורות ברית עמו, אבל מפני שהוא עני משתה ושמחה לא נחפרשו שמותם. והנה מצינו בבית האבל שהכתוב מפרש שמות הבאים שם, אלו חביריו של איוב (איוב ב, יא) "ויבאו איש מקומו אליפז התימני ובלוד השוחץ וצופר הנעטתי". ומזה אמר שלמה ע"ה: (קהלת ז, ב) "טוב לרכת אל בית אבל מלכת אל בית משתה",obar לנו הכתוב כי כל שמחת העוז ה' הבל וריך:

ביום הגמל את יצחק. מנוג העולם שיעשה אדם סעודה ביום שנולד לו בן או ביום המילה לכבוד המזויה. ומה שאחר אברהם לעשות משתה יצחק עד יום הגמל אותו, יתכן לפרש שמיום גמלו הניחו לת"ת, ואין לתמורה, שהרי בן ג' שנים הכיר אברהם את בוראו. ע"כ לא רצחה לישות הסעדת לא ביום הלידה ולא ביום המילה והניח הדבר עד יום הגמל אותו כדי שישמה בבנו בשמחה התורה, שכותוב בה: (תהלים יט, ט) "פקודי ה' ישראלים משיחי לב", וכענין שכותוב: (ישעה כח, ט) "את מי יורה דעתה ואת מי בין שמוועה גמול מחלב", כי תclf שנגמל נתקדש להיות פרוש ונבדל לעבודת ה' ומזמין להיות עליה תמים.

VIDOU UD CI AIN AHAVAT HAB AV LKAN LA BIOM HADLIDA VLA BIOM HAMILA ALA BIOM SHNGMEL, VZ TATHAZOK AHAVTO YOTER VYOTER.

ובמדרשו: (פסקתא זוטרתא עה' פ) ביום הגמל את יצחק, ביום ה'ג מל את יצחק, ומכאן יש סמרק למנהגנו שאנו עושים סעודת ביום המילה, שהרי לפי המדרש זהה עשה אברהם משתה גדול ביום ח' למלחת יצחק, ומונוג כשר הוא, ועליו אמר דוד: (תהלים ג, ג) "אספו לי חסידי כורתך בריתך עלי זבח".

(ט) מצחיק. לשון ע"ז, לשון רציחה, לשון גלי עריות, כי הי' ישמעאל ויצחק מריבים על הירושה והיה אומר ישמעאל ליצחק; אני בכור ואני נוטל פי שנים, והיה יוצא לשדה וזרק בו חצים, הה"ה. (משליכ, יח - יט) "כמתלהה היורה זיקם חצים ומות", כן איש רעהו ואמר הלא משחק אני". ולמדנו זה מתשובת שרה: כי לא יירש בן האמה, כך פירש רש"י זל. והחכם לר"א פ"י: "מצחיק" משתעשע בדרך כל נער, ושרה אמננו קנאה בו שהיה גדול מבנה.

אבל הרמב"ן זל פ"י: "מצחיק" מלעיג, ומפני זה אמר "את בן הגר המצרי" כלומר בן שפה, כי היה יכול לומר: ותרא את ישמעאל מצחיק, וע"כ אמרה לו שרה גרש האמה וגוי. כי העבד המלויג על אדוניו חייב מיתה, אבל אני רוצה שתמיהו אליו שתגרש אותו ואת amo, והוקשה הדבר בעני אברהם כמו שמעיד הכתוב וירע הדבר מאד בעני אברהם, ואמר "על אודות בנ" גלה בזה מעלה של אברהם, שלא הוקשה לו על חشك הפילגש רק "על אודות בנ", כי אילו אמרה לא גילה לבדה לא היה קשה בעניינו.

(יד) וישכם אברהם בברך ויקח לחם וחמת מים. היה לו تحت לה כסף זהב וכספים נשאים אותם לפי שפע הממון שהיה בבית אברהם, כי בניה שהתפלל עלייה, לו ישמעאל יהיה לפניו. אבל מפני שאמרה לו שרה שיגרש אותו ואת אמו וה' אמר לאברהם: כל

אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה, ע"כ שמע לקול שרה וגרש אותו ואת אמו בלחם וחמת מים, כך פירש הרמב"ן זל.

ויתכן לומר כי מה שగרש אותו בלחם ומים שיכלול עניין אחר, והוא שאברהם ראה במראה הנבואה שעתידים בנוי לחשעדי תחת ידי ישמעאל, וכי ישנאו אותו שנגה גדולה שאין אומה בעולם שהוא שווה לבני ישמעאל, וע"כ התנהג אברהם עמו כמו שראוי להתנהג עם השונא וננתן לו ללחם ומים, והוא שכותוב: (משליכ, כא) "אם רעב שונאך האכללו לך לחם ואם צמא השקהו מים".

(יז) כי שמע אלהים אל קול הנער באשר הוא שם. כלומר באותו מקום שהוא שם אתן לו מים וייטה טרם שיפרד מן המקום. ודרשו רוזל: (לה' טז, ב) אין דינין את האדם אלא לפי מעשיו שבאותה שעיה, שנאמר: אל קול הנער באשר הוא שם.

(יח) קומי שאית הנער. אחר שישראל, והחויקי את ידע בו.

ודע כי לפדי סדור הפרשיות כבר היה ישמעאל בעת זו זאת בן י"ו שנה, שהרי כשלbold היו לו לאברהם פ"ז שנים שנאמר: ואברהם בן שמונים שנה ושש שנים בלבד הגר את ישמעאל וגוי, ובן מהה שנה הוליד אברהם ליצחק שנאמר: ואברהם בן מאה שנה בהולד לו את יצחק בנו, וב' שנים אחר שגמלתו ליצחק, הרי לו י"ו שנה לישמעאל במעשה הזה, על' פ' שיקשה לו מה שהזכיר הכתוב: ויתן אל הגר שם על